

Etika v mezinárodním kontextu

PETR ŠTICA

ThLic. Petr Štica, Th.D.
Katedra systematické teologie a filosofie

*Etika se zabývá
etickými normami
směřujícími
k pokojnému soužití
a vydařenému životu.*

Není pochyb o tom, že v současném světě je po etických otázkách nemalá poptávka. Např. dynamický pokrok v oblasti biomedicíny, který dnes umožňuje řadu dříve nepředstavitelných postupů, zároveň klade otázky: Je všechno, co technicky můžeme, dobré a přípustné? Smíme všechno, co technicky dokážeme? Ale také v řadě dalších oblastí, jako jsou namátkou sociální média, humanitární intervence, ochrana životního prostředí či pandemie covid-19, se kladou eticky relevantní otázky či vyvstávají etická dilemata. A právě do těchto debat v oblasti mezilidských vztahů, medicíny, vědy a techniky, ale stejně tak v oblasti podoby politického a hospodářského uspořádání či boje proti klimatické změně vstupuje etika a snaží se pomoci při orientaci v komplexních otázkách současného světa a nabídnout etickou orientaci.

Teologická etika má, jak známo, své pendanty v neteologické oblasti. Etika je součástí filosofické práce, nalezneme ji jako lékařskou etiku rovněž v rámci samostatných institutů na lékařských fakultách a v různé míře také na jiných fakultách – např. jako podnikatelskou etiku, etiku hospodářství nebo environmentální etiku. Přítomnost etiky na různých institucích představuje pro teologickou etiku šanci pro dialog s neteologickými obory, zahrnuje však také řadu výzev: Nese s sebou úkol, aby se teologičtí etikové patřičným způsobem orientovali v souvisejících neteologických disciplínách, aby v dialogu s jinými disciplínami byla teologická etika aktivním a kompetentním aktérem. Přináší to s sebou rovněž výzvu, aby teologická etika, která při reflexi eticky relevantních témat vychází z víry v trojjediného Boha a z křesťanského pohledu na člověka a svět, etické argumenty dokázala formulovat tak, aby byly přijatelné a srozumitelné rovněž pro ty, kteří se do debaty zapojují z jiné odborné perspektivy a s jiným světonázorovým pozadím. Neznamená to samozřejmě, že by se tím teologická etika zříkala svého vlastního profilu. Zároveň by ale měla být její práce srozumitelná i pro ty, kteří jsou, jak říká německý sociolog a filozof Jürgen Habermas, nábožensky nemuzikální.

Etika je disciplínou, jež se zabývá normami týkajícími se jednání jednotlivců, ale také etickým posuzováním institucí, struktur a uspořádání. Nemůžeme ji přitom chápat izolovaně jako „pouhou etiku příkazů a zákazů“, ale spíše jako odbornou reflexi, která se zabývá etickými normami se zacílením na vydařený život. Na tuto skutečnost poukazují i samy biblické texty. Desatero v knize Exodus bezprostředně předchází preambule: „Já jsem Hospodin, tvůj Bůh; já jsem tě vyvedl z egyptské země, z domu otroctví“ (Ex 20,2). Uvedená slova nejsou jenom narativním úvodem k Dekalogu, ale jsou něčím víc: Jde o celkovou perspektivu, v níž je třeba následující mravní příkazy a normativní orientace číst. Desatero je odpovědí na Boží osvobozující čin a je ho třeba chápat jako směrovky ke svobodě na cestě k vydařenému životu a pokojnému soužití. Ve středu práce teologické etiky tedy stojí reflexe normativně relevantních témat směřujících k pokojnému soužití a vydařenému životu v pravé svobodě.

Jedno z klasických dělení, které v současné teologické etice nacházíme, představuje dělení na fundamentální či všeobecnou teologickou etiku na jedné straně a na teologickou etiku konkrétní, speciální či aplikovanou na straně druhé. Všeobecná teologická etika si všímá témat, jako je např. svědomí, odůvodnění mravních norem, mravní jednání či biblické základy etiky. Konkrétní či speciální etika zahrnuje celou řadu oblastí, jako jsou mj. bioetika, lékařská etika, etika manželství a partnerských vztahů, ale rovněž politická etika, hospodářská etika, environmentální etika či etika médií. Nejen s ohle-

dem na interdisciplinární profilování teologické etiky není překvapivé, že se jednotliví teologové ve svém bádání povětšinou soustřeďují na vybrané tematické oblasti.

Ve svém odborném zaměření jsem zacílil svou pozornost na sociální učení církve a sociální a politickou etiku. Zvláštní roli v mém bádání hrálo od počátku téma migrace, kterému jsem věnoval pozornost ve třech knihách. Nejprve jsem v knize s názvem *Cizinec v tvých branách: biblické podněty pro etickou reflexi migrace* (Karolinum 2010) reflektoval biblické základy a představil inspirace pro zacházení s migrací a pro etickou orientaci v této oblasti, kterou nacházíme v textech Starého a Nového zákona. Následně jsem publikoval monografii *Migrace a státní suverenity: oprávnění a hranice přistěhovalecké politiky z pohledu křesťanské sociální etiky* (Pavel Mervart 2010), v níž jsem se zabýval etickou analýzou existence imigračních politik jako takových, a to zejména z pohledu křesťanské sociální etiky. O čtyři roky později jsem zveřejnil ještě jednu knihu k tématu migrace (*Etika a migrace: vybrané otázky současné imigrace a imigrační politiky*, Moravapress 2014). V ní jsem předložil uvedení do etické reflexe migrace prostřednictvím nastínění situace, představení hlavních teorií a etické reflexe vybraných otázek z oblasti současné migrace a migrační a integrační politiky. Vedle toho k tématu vznikly články, které byly publikovány rovněž v zahraničí. Zvláště důležitou roli hrálo téma v letech 2015 a 2016, kdy se v souvislosti s příchodem neobvykle velkého množství migrantů a uprchlíků do Evropy stalo živě diskutovanou otázkou ve veřejné debatě. Celkem jsem k tématu migrace kromě zmiňovaných knih publikoval třináct odborných článků, v nichž jsem věnoval pozornost rozmanitým aspektům, např. etické reflexi spojení migrace a rozvoje či církevního azylu. A toto stále aktuální téma mě provází doposud.

Další oblast mého bádání zahrnují analýzy vybraných témat pojednávaných v sociálním učení církve, ať už jde o diachronní analýzu (dějinný vývoj daného tématu v sociálním učení církve), nebo synchronní pohled, případně obojí. V této perspektivě jsem v uplynulých letech věnoval pozornost např. pojetí státu a přirozeného zákona v sociálním učení církve, vztahu charity a sociálního učení církve, vývoji vztahu církevního učení a novodobého lidskoprávního konceptu či významu II. vatikánského koncilu pro metodu v katolické sociální etice. Pozornost jsem věnoval také některým postavám důležitým pro vývoj křesťanského sociálněetického myšlení, jako jsou dominikáni Francisco de Vitoria, Bartolomé de Las Casas či Marie-Dominique Chenu. Vedle toho jsem prostřednictvím odborných článků podnikl sondy rovněž do oblasti fundamentální teologické etiky, etiky partnerských vztahů, hospodářské etiky či lékařské etiky.

Zvláštní místo v mé práci zaujímá mezinárodní spolupráce. Setkání se světovou teologií na mezinárodním kongresu teologických etiků v italské Padově (2006) důležitým způsobem ovlivnilo mé rozhodnutí věnovat se teologické práci. Od té doby právě mezinárodní spolupráce a aktivní činnost v mezinárodních odborných společnostech (jako jsou mj. *Vereinigung für Sozialethik in Mitteleuropa*, jejímž jsem momentálně předsedou, asociace *Bioethicists in Central Europe* či mezinárodní síť teologických etiků *Catholic Theological Ethics in the World Church*) významně utváří můj odborný profil a zájem. Setkání a odborné diskuse s kolegy a kolegyněmi z jiných států a jiných kontinentů považuji za nepostradatelnou součást své práce, která mě a mé teologické myšlení obohacuje a která mě také velmi baví.